

ปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม
ทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
**Factors Influenced towards the Political
participation of People in Dusit District, Bangkok.**

ภูสิทธิ์ ชันติกุล

Phusit Khantikul

สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Abstract

The study aims: 1) to find the level of participation in politics, 2) to examine factors influenced participation in politics of people in Dusit District, Bangkok. This is a mixed method of quantitative and qualitative research. The instruments used to collect data were questionnaires and interviews. The technique of a probability sampling, a stratified random sampling is used to collect data. The samples were selected from every community in Dusit District. A simple Random Sampling was used to collect data with questionnaires for 400 people. The non-probability sampling or the purposive sampling was used for in-depth interviews with 44 community leaders. The researcher analyzed the data by using descriptive statistic, inductive statistics, and content analysis. The findings are that: Dusit people participate in politics as a whole but at low levels; there are only two groups of moderate and low income who participate in politics. The moderate level groups participate in voting, tracking the political news, and discussion forums, while the low level group participates in political gathering, dealing with politicians, and

attending political activities with political parties. Other political factors that influence the political participation of Dusit people are: 1) personal factors, such as age, and social status, 2) economic factors, such as occupation, membership of social groups, family role, and community role, 3) environmental factors, include political awareness and political news, and political development, 4) political psychological factors, such as political interest, political behavior, and Political Socialization. The predicted politic participation includes four chronological factors: political interests, the perception of politics, fundamental values of democratic politics, and political environment.

Key Words: Factors of political participation, Level of political participation, people in Dusit District

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีเทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) คือ แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างครอบคลุมทุกแขนง ทุกชุมชน และแบบง่าย (Simple Random Sampling) สำหรับเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชาชน จำนวน 400 คน และใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) คือ แบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน 44 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สถิติเชิงอนุมาน (Inductive Statistics) และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาครั้งนี้ ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ส่วนรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่เพียง 2 ระดับเท่านั้นได้แก่

ระดับปานกลาง และต่ำ ซึ่งรายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง ส่วนรายด้านที่อยู่ระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการชุมนุมทางการเมือง ด้านการติดต่อกับนักการเมือง และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม บทบาทหน้าที่ในครอบครัว และบทบาทหน้าที่ในชุมชน ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการพัฒนาทางการเมือง ปัจจัยทางจิตวิทยาทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมือง

คำสำคัญ: ปัจจัยการมีส่วนร่วมทางการเมือง, ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง, ประชาชนเขตอุตสาหกรรม

บทนำ

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมารัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการของประเทศตัวเองทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยประชาชนจะใช้อำนาจออกกฎหมายผ่านรัฐสภา ใช้อำนาจบริหารผ่านรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการผ่านศาล จนทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติของหลาย ๆ ประเทศ (ทินพันธ์ นาคะตะ. 2543 : 1-2) ซึ่งหมายความว่า เป็นการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ หรือให้สิทธิ์ที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง และการกระทำของรัฐบาลทุกอย่างต้องรับผิดชอบต่อประชาชนนั่นเอง (อมร รักษาสัตย์ และคณะ. 2543 : 33) ถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้ว 78 ปี แต่ในความเป็นจริงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังมีน้อยอยู่มาก และอำนาจส่วนใหญ่ในการปกครองประเทศยังคงอยู่กับชนชั้นนำของประเทศที่เรียกกันว่า “อมาตยาธิปไตย” จำพวกเจ้าขุนมูลนาย ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ รวมถึงนัก

ธุรกิจ พ่อค้า เป็นต้น จนกระทั่งการตื่นตัวของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน ในการเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ทำให้กระแสประชาธิปไตยกลับมาเฟื่องฟูในสังคมไทยอีกครั้ง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนชาวไทยตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น จนมีความรู้สึกประหนึ่งว่า “การเมืองเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องรับผิดชอบร่วมกัน การใช้อำนาจทางการเมืองล้วนมีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น” (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2549 : 562-563) จนกระทั่งปัจจุบันในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบทบาทของประชาชนเกี่ยวกับการเมืองซึ่งสะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างชัดเจนที่ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ รวมถึงบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ราชกิจจานุเบกษา. 2550 : 17-18) ถึงแม้กฎหมายจะกำหนดบทบาทของประชาชนไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม หากว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะเข้าใจอย่างถ่องแท้ในบทบาทของตนเองที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ๆ การเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจะมากหรือน้อยนั้น ย่อมบ่งชี้ถึงบทบาทของผู้นำประเทศ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสถานศึกษาว่าได้ส่งเสริมความรู้ทางการเมืองที่ถูกต้องให้กับประชาชนเพียงใด รวมถึงนักการเมืองที่เข้าไปเป็นตัวแทนประชาชนยังดำเนินแนวคิดในการผูกการเมืองติดกับทุนนิยม เอาวัตถุดิบของเพียงเล็กน้อยเพื่อแลกเปลี่ยนของประชาชนทั้งชาติอยู่เช่นเดิม ที่เห็นได้อย่างชัดเจนก่อนการเลือกตั้งแทบทุกครั้ง นั่นก็คือการซื้อเสียง จนกลายเป็นค่านิยมที่ผิด ๆ ของประชาชนไปโดยปริยาย ซึ่งก่อนการเลือกตั้งมักจะได้ยินคำพูดที่ว่า “เงินไม่มา กาไม่เป็น” ซึ่งโดยทั่วไปไม่ว่าในกรุงเทพมหานครหรือต่างจังหวัด รวมถึงในปัจจุบันประชาชนยอมรับค่านิยมที่ผิด ๆ ที่ว่า “ยอมรับการคอร์รัปชันของนักการเมืองได้ แต่ต้องพัฒนาประเทศด้วย” ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นบทบาทของประชาธิปไตยแบบไทย ๆ หรือไม่ ไม่มีใครคาดการณ์ได้ ถึงอย่างไรทั้งปัจจัยด้านการศึกษาด้านบทบาทของผู้นำ ทั้งปัจจัยด้านเงิน ย่อมไม่ใช่สิ่งชี้ขาดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนน้อยหรือมากได้ แต่ยังคงพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน ยังมีประเด็นด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ขาวสารและความสนใจทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท และความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลของประชาชนด้วย (บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, 2548 : 66) การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นแต่ละสังคมมีการกระทำทางการเมืองแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของสังคมนั้น ๆ เช่นว่า ในสังคมหนึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการกระทำที่เกิดจากความสมัครใจไม่ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม หรืออาจเกิดขึ้นเพียงบางครั้งคราวหรือต่อเนื่อง อาจถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นทั้งการต่อต้าน เช่น การเดินประท้วง การก่อกวน เป็นต้น (Lester W. Milbrath & M. L. Goal, 1977) ทั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพื้นที่ของเขตดุสิต เนื่องจากเขตนี้เป็นเขตที่มีสถาบันทางการเมืองที่สำคัญของประเทศตั้งอยู่มากมาย เช่น รัฐสภา ทำเนียบรัฐบาล พรรคการเมือง รวมถึงกรมกองของหน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบทางการเมืองโดยตรงต่อประชาชนในเขตดุสิต ซึ่งที่ผ่านมากิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในการเรียกร้อง หรือการประท้วงต่าง ๆ มักจะเป็นคนที่เดินทางจากต่างจังหวัดมาเรียกร้อง ชุมนุมประท้วงแทบทั้งสิ้น ยังไม่พบว่าบทบาทของประชาชนในเขตดุสิตจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองทางใดทางหนึ่งอย่างชัดเจน ยกเว้นกิจกรรมการเลือกตั้งทั่วไป หรือเลือกตั้งผู้นำชุมชนเท่านั้น ถึงอย่างนั้นก็กลับพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยซึ่งเห็นได้ชัดจากการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ณ วันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมา สถิติของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทั้ง 50 เขต พบว่าเขตที่มีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด คือ เขตดุสิต มีผู้มาใช้สิทธิทั้งสิ้น 38,869 คน จากจำนวนผู้มีสิทธิ 84,610 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.94 (หนังสือพิมพ์มติชน. 2552 : ออนไลน์) ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นตัวชี้วัดถึงระบอบการปกครองได้ หมายความว่า ประเทศใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ประเทศใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยต่ำไปด้วย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วัสดุอุปกรณ์และวิธีดำเนินการ

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนทั้งชายและหญิง อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีบัญชีรายชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในชุมชน 44 ชุมชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 84,869 คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น (Probability sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างครอบคลุมทุกแขนง และวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มตัวอย่างจากประชากรตามขนาดแต่ละแขนง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามและกลุ่มผู้นำชุมชน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดสัมภาษณ์ทุกชุมชน เฉพาะผู้นำชุมชน หรือประธานกรรมการชุมชนจำนวน 44 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้สถิติ ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรที่ศึกษา สถิติอนุมาน (Inductive Statistics) หรือ สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) เพื่อทำการเปรียบเทียบและทดสอบข้อมูล ได้แก่ Independent - Samples T test (T-test) One-Way ANOVA (F-test) และทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson s Product Moment Correlation Coefficient: r) ซึ่งกำหนดเกณฑ์วัดระดับความสัมพันธ์ คือ 0.01 ถึง 0.30 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (ระดับต่ำ) 0.31 ถึง 0.70 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (ระดับปานกลาง) 0.71 ถึง 1.00 มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน

(ระดับสูง) -0.01 ถึง -0.30 มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธ (ระดับต่ำ) -0.31 ถึง -0.70 มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธ (ระดับปานกลาง) -0.71 ถึง -1.00 มีความสัมพันธ์เชิงนิเสธ (ระดับสูง) ส่วนการวิเคราะห์แบบสัมพัทธ์เชิงลึกใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยกำหนดระดับการมีส่วนร่วมการเมืองเป็นคะแนน ได้แก่ บ่อยครั้ง มาก (เท่ากับ 4 คะแนน) ค่อนข้างบ่อย (เท่ากับ 3 คะแนน) นาน ๆ ครั้ง (เท่ากับ 2 คะแนน) และไม่เคยเลย (เท่ากับ 1 คะแนน) ซึ่งมีเกณฑ์ในการประเมินระดับคะแนนการมีส่วนร่วม คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.01 – 4.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูง ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.01 – 3.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 2.00 หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำ

ผลการวิจัย

ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 50.66) มีอายุอยู่ระหว่าง 30-49 ปี (ร้อยละ 43.57) มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ม.6 หรือ ปวช. (ร้อยละ 24.67) มีรายได้ต่อเดือน ระหว่าง 3,000-6,000 บาท (ร้อยละ 22.83) มีบทบาทหน้าที่ในครอบครัวโดยเป็นสมาชิกในครอบครัว/ผู้อาศัย (ร้อยละ 48.56) ส่วนบทบาทในชุมชน ส่วนใหญ่มีบทบาทในชุมชนโดยเป็นสมาชิกของชุมชนหรือลูกบ้าน (ร้อยละ 70.34) การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมนั้นประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม (ร้อยละ 53.81) แต่ส่วนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม (ร้อยละ 43.57) ซึ่งการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมนั้นมีหลากหลายกลุ่ม ได้แก่ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่มีความถี่สูงสุด คือการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ/กลุ่มแม่บ้านพ่อบ้าน (ร้อยละ 16.07) รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ (ร้อยละ 15.63) กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุ (ร้อยละ 14.29) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (ร้อยละ 12.95) เป็นต้น นอกจากนี้ผู้นำชุมชนที่สัมภาษณ์เชิงลึกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 70.45) มีอายุไม่เกิน 49 ปี (ร้อยละ 59.09) ผู้นำชุมชนทุกคนนับถือพุทธศาสนา (ร้อยละ 100) มีอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 40.91) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ม.6/ปวช. (ร้อยละ 52.27) ส่วนรายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 72.73)

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย 1.99) ส่วนรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ระดับเท่านั้นได้แก่ ระดับปานกลาง และต่ำ ได้แก่ รายด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ระดับปานกลาง คือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย 2.72) ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง (ค่าเฉลี่ย 2.44) และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง (ค่าเฉลี่ย 2.32) ทั้งนี้รายด้านที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการชุมนุมทางการเมือง (ค่าเฉลี่ย 1.57) ด้านการติดต่อกับนักการเมือง (ค่าเฉลี่ย 1.56) และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย 1.36) เมื่อพิจารณารายข้อจำแนกตามรายด้านจะพบผลดังนี้

ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง โดยภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.44) เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ประชาชนที่มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูง ในเรื่องการติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.01) โดยมีความคิดเห็นในการติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่ระดับค่อนข้างบ่อย (ร้อยละ 47.49)

ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.72) เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสูง ในเรื่องการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับชาติ (ส.ส.) และ (ส.ว.) (ค่าเฉลี่ย 3.29) โดยมีความคิดเห็นในการใช้สิทธิเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอยู่ระดับบ่อยครั้งมาก (ร้อยละ 50.93)

ด้านการสนทนาเรื่องการเมือง โดยภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการสนทนาเรื่องการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.32) เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลาง ในเรื่องการพูดคุยเรื่องการเมืองการปกครอง ปัญหาบ้านเมืองกับคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง (ค่าเฉลี่ย 2.60) โดยมีความคิดเห็นในการสนทนาเรื่องการเมืองอยู่ระดับนาน ๆ ครั้ง (ร้อยละ 40.05)

ด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ โดยภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมือง

เมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง ต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย 1.36) เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับต่ำ ส่วนประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำ ในเรื่องการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่ม พธม.(กลุ่มเสื้อเหลือง) หรือกลุ่ม นปช.(กลุ่มเสื้อแดง)หรือกลุ่ม อื่น ๆ การชุมนุมประท้วง (ค่าเฉลี่ย 1.48) โดยมีความคิดเห็นในการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ อยู่ในระดับไม่เคยเลย (ร้อยละ 72.56)

ด้านการติดต่อกับนักการเมือง โดยภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการติดต่อกับนักการเมืองอยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย 1.56) เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับต่ำ ส่วนประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำ ในเรื่องการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน ฯ (ค่าเฉลี่ย 1.86) โดยมีความคิดเห็นในการติดต่อกับนักการเมืองอยู่ในระดับไม่เคยเลย (ร้อยละ 47.49)

ด้านการชุมนุมทางการเมือง โดยภาพรวมมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการชุมนุมทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ (ค่าเฉลี่ย 1.57) เมื่อพิจารณาตามรายชื่อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับต่ำ ส่วนประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับต่ำ ในเรื่องการนัดหยุดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ (สภากาแฟ) (ค่าเฉลี่ย 1.97) โดยมีความคิดเห็นในการชุมนุมทางการเมืองอยู่ในระดับไม่เคยเลย (ร้อยละ 38.52)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สามารถจำแนกได้ดังนี้

ปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

1. ปัจจัยด้านเพศ พบว่าประชาชนที่เป็นเพศชายมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการติดต่อกับนักการเมือง มากกว่าเพศหญิง
2. ปัจจัยด้านอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่มีอายุ 18 - 29 ปี

3. ปัจจัยด้านสถานภาพ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพสมรส และสถานภาพฝ่าย/หย่าร้างมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่มีสถานภาพโสด

ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

1. ปัจจัยด้านอาชีพ พบว่า อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และลูกจ้างบริษัทเอกชน, อาชีพรับราชการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ, อาชีพข้าราชการบำนาญ/เกษียณอายุราชการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพพ่อบ้าน แม่บ้าน รับจ้าง พนักงานรัฐวิสาหกิจและนักศึกษา, อาชีพนักศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนที่มีอาชีพพ่อบ้าน แม่บ้าน รับจ้าง ค้าขาย ลูกจ้างบริษัทเอกชน และรับราชการ, ประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ ธุรกิจส่วนตัว มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย ลูกจ้างบริษัทเอกชน รับราชการและข้าราชการบำนาญ/เกษียณอายุราชการ

2. ปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม พบว่า ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมทั้งภาพรวมและรายด้าน

3. ปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่ในครอบครัว พบว่า ประชาชนที่มีบทบาทหน้าที่ในครอบครัวในฐานะสมาชิกในครอบครัว/ผู้อาศัยมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยกว่าประชาชนที่มีบทบาทหน้าที่ในครอบครัวในฐานะพ่อ แม่ และปู่ย่า ตายาย ลุงป้าหน้าอา

(4) ปัจจัยด้านบทบาทในชุมชน พบว่า กลุ่มผู้นำและกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่เป็นสมาชิกของชุมชนหรือลูกบ้าน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.321 \text{ sig.} = .000$) ส่วนด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.518$ sig. = .000) และด้านการพัฒนาทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับต่ำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.136$ sig. = .008)

การเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตวิทยาทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับต่ำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.303$ sig. = .000) ส่วนด้านความสนใจทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.515$ sig. = .000) ด้านพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับต่ำกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.115$ sig. = .025) และด้านการกล่อมเกลางานทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์เชิงปฏิฐาน (Positive Correlations) อยู่ในระดับปานกลางกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.348$ sig. = .000)

อภิปรายผล

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาจากรายด้าน พบว่า อยู่ใน 2 ระดับเท่านั้น คือระดับปานกลางและระดับต่ำ ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 โดยเฉพาะในเรื่องการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งระดับชาติ(ส.ส.) และ(ส.ว.) รวมถึงการไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น(กรรมการชุมชนสมาชิกสภาเขตดุสิต(ส.ช.) สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร(ส.ก.) และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) นั้นเป็นเพราะว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีโอกาสดังกล่าวที่ทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และเป็นการแสดงบทบาททาง

การเมืองที่ง่าย นับว่าเป็นทางการที่สุดและใช้เวลาน้อย ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการเป็นหลัก จึงไม่ค่อยมีเวลาให้กับกิจกรรมการเมืองอื่น ๆ ซึ่งตรงกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชี้ให้เห็นว่าการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเขียนเรื่องร้องทุกข์ การเสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำทางการเมืองและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ รวมถึงการชุมนุมทางการเมือง การฟังปราศรัยหาเสียง และการติดต่อกับนักการเมืองนั้น มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำทุกข้อ เนื่องจากประชาชนให้ความสำคัญกับเรื่องการเมืองน้อยกว่าการประกอบอาชีพ หรือเรื่องปากท้อง และคิดว่าเรื่องการเมืองนั้นไม่ใช่เรื่องของตนเองที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องเพราะว่าตนเองเป็นเพียงลูกบ้านชาวบ้านทั่วไปในชุมชนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ที่ว่า “ประชาชนมีความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อสถานการณ์ทางการเมือง จึงทำให้ประชาชนลดระดับความสนใจทางการเมืองลงมาก” (สามารถ อัมพันหอม, 2553 : สัมภาษณ์) และสอดคล้องกับแนวคิดของ พิชาย รัตนดิถ ญ ภูเก็ท (2541 : 143) กล่าวว่า การออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกในลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่แทบไม่ต้องลงทุน ด้านแรงงานหรือกำลังทรัพย์แต่การที่คนไม่ออกไปใช้สิทธินั้นอาจเกิดจากความเบื่อหน่ายต่อสถานการณ์บ้านเมือง ซึ่งเต็มไปด้วยความขัดแย้ง แย่งชิงผลประโยชน์และแตกแยกกันเองของนักการเมือง จึงไม่อยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยภาพของเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับต่ำ จะสอดคล้องกับการไปเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร ณ วันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2552 พบว่า เขตดุสิตมีสถิติของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ทั้ง 50 เขต น้อยที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิจวิกันส์ ยศปัญญา (2547 : 61) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ประชาชนในหมู่บ้านสินธนา 1 เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ

ปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพ ปัจจัยทางสังคม

และเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม บทบาทหน้าที่ในครอบครัว และ บทบาทหน้าที่ในชุมชน ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการพัฒนาทางการเมือง ปัจจัยทางจิตวิทยาทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และการกล่อมเกลางานทางการเมือง ซึ่งปัจจัยที่น่าสนใจมากที่สุดจะเป็นด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การพัฒนาทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และการกล่อมเกลางานทางการเมือง เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้ สะท้อนการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้เด่นชัดกว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยมีผลการวิจัยยืนยัน ได้แก่ ผลการวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2546 : 6-7) ศึกษาเรื่อง โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและ ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง โดยที่การ ได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และผลการวิจัยของวิทยา บุญยะเวชชีวิน (2543 : 87-88) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการปมพะาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการเข้าถึง ข่าวสารทางการเมือง รวมถึงผลการวิจัยของวัชรีย์ ต่านกุล (2541 : 87-89) ศึกษาเรื่อง ปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนอายุ 18-20 ปี : ศึกษากรณี อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านความสนใจข่าวสารทางการเมืองที่มี อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน

นอกจากนี้การวิจัยได้มีข้อเสนอแนะไว้ ดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐ และพรรคการเมือง ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ รัฐ หรือพรรคการเมือง ควรให้ความสำคัญที่สุดกับผู้นำชุมชน เนื่องจากเข้าถึงประชาชนง่ายในทุกพื้นที่ของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่น 2) หน่วยงานภาครัฐ และผู้นำชุมชน ควรมุ่งส่งเสริมการมี

ส่วนร่วมทางการเมืองไปยังกลุ่มเยาวชน นักศึกษา วัยทำงาน ที่มีอายุ 18-29 ปี เนื่องจากมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุด จึงควรสนับสนุนโดยการเปิดพื้นที่ทางการเมืองของชุมชนให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ได้มีโอกาสแสดงบทบาทของตนเองเพิ่มมากขึ้น และ 3) หน่วยงานของรัฐ หรือผู้นำชุมชนควรตระหนักเสมอว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกอาชีพ ทุกตำแหน่งทางสังคมมีความเสมอภาค ยุติธรรม และไม่ปฏิบัติต่อประชาชนเป็น 2 มาตรฐาน เนื่องจากประชาชนในหลายชุมชนได้สะท้อนออกให้เห็นว่า ยินดีไปชุมนุมประท้วงทันทีเมื่อภาครัฐและหน่วยงานของรัฐแสดงถึงความไม่เป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

กิจวิภันส์ ยศปัญญา. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษา

เฉพาะกรณี ประชาชนในหมู่บ้านสีนหนา 1 เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป
มหาวิทยาลัยบูรพา.

ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2546). โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ชุด

โครงการวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ สนับสนุนโดย
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ทินพันธ์ นาคะตะ. (2543). ประชาธิปไตยไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐ

ประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. (2541). ขนชั้นกับการเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.

ราชกิจจานุเบกษา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

<http://www.ratchakitcha.soc.go.th /DATA/PDF/ 2550/A/047/1.PDF>. สืบค้นเมื่อ

8 ตุลาคม 2552.

- วัชรีย์ ตำนกุล. (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน
อายุ 18-20 ปี : ศึกษากรณี อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. ภาคนิพนธ์
พัฒนศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
วิทยา บุญยะเวชชีวิน. (2543). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการ
ปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัด
สมุทรปราการ. ปัญหาพิเศษของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมบัติ ชำรงธัญญวงศ์. (2549). การเมืองไทย. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สามารถ อำพันหอม. (2553, 30 มีนาคม). เลขานุการชุมชนราชพัสดุ. สัมภาษณ์.
หนังสือพิมพ์มติชนออนไลน์. (2552). สรุปคนกรุงใช้สิทธิเลือกผู้ว่าฯ กทม. 51.10%
(ที่วิวัฒนามากสุด-ดุสิตน้อยสุด) วันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2552. (ออนไลน์)
เข้าถึงได้จาก <http://www.matichon.co.th>. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2552.
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2543). ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่าง
การปกครองหลายประเทศ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Lester W. Milbrath & M. L. Goale. (1977). **Political Participation : How and Why Do
People Get Involved in Politics**. Chicago: Rand McNally College
Publishing Company.

